

GUNLÖG JOSEFSSON

Feminint och maskulint, animat och inanimat, manligt och kvinnligt Form och semantik i Urshultsmålets nominalsysteem

1 Inledning

Två processer som omformade det fornsvenska nominalsysteem är kasussammanfallet och omvandlingen från ett system med tre (grammatiska) genus till två. Kasusdistinktionerna försvann grovt sett i svenska någon gång på senmedeltiden (för en mer detaljerad beskrivning, se Delsing 2014), medan tregenussysteem levde kvar, till och med lever kvar i talspråket ända in i vår tid. Vägen till den moderna svenskan har dock

Ett stort tack till Lars-Olof Delsing och Carl-Erik Lundbladh som har läst och gett kloka synpunkter på en tidigare version av manuset. Tack även till två anonyma granskare på ANF för värdefulla och konstruktiva kommentarer samt till deltagarna på Forskarseminariet i nordiska språk, Lunds universitet, för goda synpunkter, uppmuntran och feed-back. Jag bär själv ansvar för kvarvarande felaktigheter och misstolkningar.

Josefsson, G., professor of Swedish, Lund University. "Feminine and masculine, animate and inanimate, male and female. Form and semantics in the nominal system of the Urshult dialect". *ANF* 134 (2019), pp. 233–264.

Abstract: My paper studies the nominal system in a dialect of Småland, spoken in Urshult, as it has been coded and transcribed in a volume by Swea Johansson, a native speaker of this dialect. In this variety, a large portion of the weak feminines, in modern Swedish roughly nouns ending *-a*, for example *penma* 'pencil', instead end in *-e*, *penne* 'pencil'. Furthermore, the definite form frequently ends in *-na*, *pennena* (pencil.the) 'the pencil', a form that can be compared to the modern standard Swedish *pennan* 'the pencil'. The result shows that both the *e-* and the *(e)-na* form are typically, though not uniquely, used for nouns denoting inanimates, whereas the corresponding forms ending in *-a* and *-n* – as in modern standard Swedish – are typically, though not uniquely, used for nouns denoting animate and female referents. The *e-* and the *(e)-na* forms (see above) seem to be derived from the old Swedish accusative forms. The findings corroborate Wessén's connection between nominative case and animates, as well as between accusative case and inanimates. The paper also discusses the transition from the Old Swedish three-gender system, to the present-day two-gender system, arguing that this process is best viewed as the feminine gender on nouns disappearing, not that masculine and feminine merge into a common gender.

Key words: Urshult, Småland, feminine, weak nouns, nominative, accusative, three-gender system.

DOI: <https://doi.org/10.63420/anf.v134i.27821>

sett lite olika ut i olika dialekter. I min artikel beskriver jag en småländsk varietet som utvecklades på ett särskilt sätt, där kategorierna femininum och maskulinum, animat och inanimat samt kvinnligt och manligt – eller snarare honkön och hankön – verkar ha samspelat på ett särskilt sätt. Dialekten talades i trakten kring Urshult i södra delen av Kronobergs län i Småland. De dialektdrag som jag studerar har med allra största sannolikhet inte varit avgränsade just till Urshultstrakten, men studien utgår från ett material därifrån, därav den stipulativa benämningen *Urshultsmålet*. Min uppsats bygger på uppteckningar som är gjorda och utgivna av Swea Johansson.

Mina forskningsfrågor utkristalliserade sig när blicken föll på Swea Johanssons utgivna uppteckningar. Det som först fängade mitt intresse var att ett antal svaga femininer – i modern rikssvenska substantiv tillhörande deklination 1 – slutade på *-e*, till exempel ord som *skole* 'skola' och *pänne* 'penna'. Det andra var ett antal exempel på substantiv i bestämd form på *-na*, till exempel *skol'na* 'skolan' och *penne'na* 'pennan'. Min första forskningsfråga knyter an till detta: Vilka nominala böjningskategorier finns i Urshultsmålet, och finns det någon systematik? Den andra frågan är om, och i så fall hur, Urshultsmålets nominalsystem kan relateras till det fornsvenska systemet.

Uppsatsen har följande upplägg: I avsnitt 2 beskriver jag källmaterialet, d.v.s. Swea Johanssons uppteckningar, som de har publicerats, och i avsnitt 3 min metod. I avsnitt 4 presenteras relevanta delar av det fornsvenska böjningssystemet samt processen när detta övergick till motsvarande modernt system. I avsnitt 5 går jag igenom Urshultsmålets nominalsystem. Avsnitt 6 ger en analys som relaterar Urshultsmålets nominala böjningssystem till det fornsvenska dito. Avsnitt 7 diskuterar problematiska fall, och i avsnitt 8 återfinns en sammanfattande konklusion.

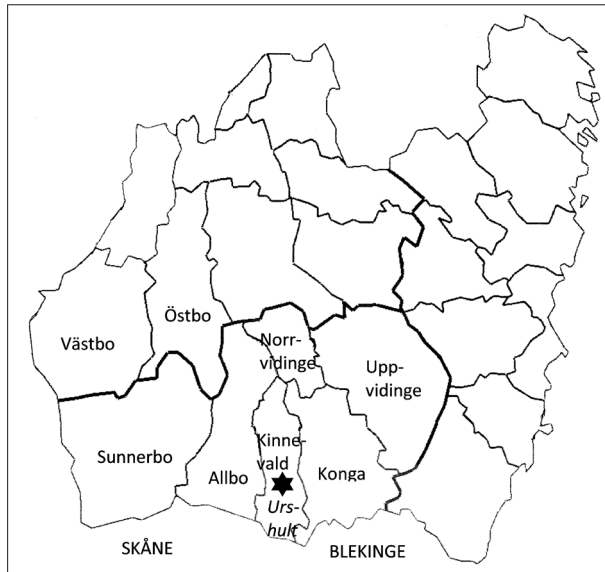
2 Swea Johanssons uppteckningar och Urshultsmålet – en introduktion

I 2.1 börjar jag med att placera in Urshult och Urshultsmålet i en geografisk och dialektal kontext, och i 2.2 beskriver jag materialets upplägg och några centrala drag i dialekten. Syftet med det sistnämnda är framför allt att göra språkliga exempel mer lättillgängliga för läsaren.

2.1 Urshultsmålet, som det upptecknats av Swea Johansson

Det material jag utgår från är ett verk benämnt *Småländsk dialekt, Ord och uttryck upptecknade mellan åren 1943–1980*, utgivet på Södrings förlag. Författare är Swea Johansson, själv infödd Urshultsbo, som levde och verkade under perioden 1916–2000. Till yrket var hon textillärare, men hon var även verksam som hembygdsforskare och har bland annat skrivit och gett ut böcker om huvudbonader, kläder, gammaldags bakning, hemlighus, skomakeri och fruktodling. De flesta av dessa skrifter är utgivna på eget förlag. Verket *Småländsk dialekt, Ord och uttryck upptecknade mellan åren 1943–1980* innehåller ca 22 000 ord och uttryck som är upptecknade, nedskrivna och redigerade av Swea Johansson. I sitt förord förklarar författaren att hon inte har eftersträvat att söka ord med olika böjningar, utan ”ord och uttryck för att återuppliva eller lära någon läsa dialekten, som deras förfäder talade”. För enkelhetens skull kommer jag att använda termen *Urshultsmålet* för den småländska som återfinns i Swea Johanssons bok, väl medveten om att det i detta mål kan finnas ord och uttryck som har sitt ursprung i andra dialektala varianter eller i rikssvenskan.

Urshult är ett samhälle beläget söder om sjön Åsnen, i nuvarande Tingsryds kommun. Orten ligger i Kinnevalds härad, som var ett av de härader som utgjorde Värends folkland. Sedan långt tillbaka är trakten

Figur 1. Sydvästra Smålands härader med Urshult inplacerat i Kinnevalds härad.

känd för sin äppelodling. Även om Urshult ligger ganska nära gränsen till Blekinge och Skåne är den tydligt en småländsk varietet, dock med drag gemensamma med blekingska och skånska.

Verket är inte en ren dialektordlista utan tar upp ord, uttryck och meningar av mycket olika karaktär. De sexton första uppslagsorden kan illustrera upplägget:

A'abeta jämt	'arbета jämt'
A'abetsti	'arbetstid'
A'abetsti'en	'arbetstiden'
A'abetsvelliå	'arbetsvillig'
A'abets'sammå	'arbetsam'
A'abetsda	'arbetsdag'
A'abåjta, han a'abåjta bra	
A'abåjta	'arbetar'
A'abåjta, A'abojta	'arbetar'
A'abåjtare	'arbetare'
A'abåjte, Arbojte	'arbete'
A'abojs'go'å	'arbetsgod, duktig till att arbeta'
A'abåjta å ivlas varre	'arbета och ivras värre'
A'abåtssnålå	'arbetsnål'
A'ah	'ah, utrop'
A'ajå nå'ar ettret, Åjtret y'ade	'arg när etter yrde, ilskan yrde'

Som vi kan se följs uppslagsordet/-frasen oftast av en förklaring. Vad som tas upp är inte bara dialektala ord och uttryck, utan även rikssvenska dito, med dialektalt uttal. Oftast är översättningen oproblematiserad, men vid vissa tillfällen har en rimlighetsbedömning av betydelsen fått göras. Ett exempel är översättningen av *A'ajå nå'ar ettret, Åjtret y'ade* som översätts 'arg när etter yrde, ilskan yrde', men där det är uppenbart att *ettret* står i bestämd form, trots att översättningen återger grundformen, *etter*.¹ Ett annat är *Bårå åp'se jö'å höne'na* med översättningen 'gör hönan'; som vi kan se saknas den första delen 'burrar upp sig'. Ibland innehåller översättningarna omskrivningar eller andra dialektala ord, t.ex. *A'asapryl* 'pryl på ändan, stryk', och ibland ges kommentarer

¹ Jag kommer för enkelhetens skull att använda termen *grundform* för den form av substantivet som saknar bestämd slutartikel, och *bestämd form* för den form som har bestämd slutartikel, väl medveten om att bestämdhet är en egenskap hos hela nominalfrasen, inte bara huvudordet. Dessutom, i fornsvenska (liksom i forndanska) var den bestämda artikeln inte obligatorisk för att nominalfraser skulle kunna fungera som argument. Definititeten kunde var outtryckt eller kunde uttryckas genom böjningen på bestämningar. Se Jensen 2007a och b, 2011: 82–89; 2016, Petersen 2016a och b samt Heltoft 2010 för en djupare diskussion.

eller utvecklingar om ordet eller företeelsen i stället för en strikt översättning, t.ex. *Björ'n* 'om timmer vid skogskörsel', *Håpp'san*, *när han ramla i kull* 'uttryck', *hö'såm'flös* 'uttryck', *Horkå, född 1884* 'bra vigör' eller *Ta å häv ut fa'en'skapet* 'ta och kasta ut en ej omtyckt sak, t.ex. vävstolen, som står i vägen'. I de fall då översättningar eller förklaringar inte varit entydigt tolkbara har uppslagsordet/-frasen inte använts i beräkningarna.

2.2 Ortografisk återgivning, diakritiker och fonologi

Uppslagsorden är försedda med en accent, vad författaren kallar för ett "uppehållstecken", vilket hon i bokens inledning förklarar som ett "andningsuppehåll", som är till "för att Ni lättare skall kunna läsa sakta eller ljuda fram den rätta tonen på ordet". Ofta tycks detta tecken markera en stavelsegräns. I denna uppsats kommer jag att återge ord och uttryck som de står i Swea Johanssons original, men jag kommer inte att fästa något avseende vid accentmarkeringen.

Detta är inte platsen för en detaljerad genomgång av fonologiska och fonetiska aspekter på Urshultsmålet, men några centrala drag ska nämnas. Utmärkande för ljudsystemet är förekomsten av diftonger för vissa av rikssvenskans långa vokaler: för långt e-ljud normalt diftongen <äj> och för långt å-ljud <au>. Någon gång återges långt ä-ljud med <äj>, vilket torde indikera en diftong.² Långt a-ljud återges ibland ortografiskt som <a'a>, vilket torde motsvara långt främre a-ljud, [a:].³ Några exempel nedan:

- (1) a /e:/ *gråjnen* 'grenen', *mājnte* 'menade'
 b /o:/ *smö'a'gaus* 'smörgås', *gauren* 'gården'
 c /ε:/ *höj're mājle* 'högre röst' ("mäle")
 d /ɑ:/ *ba'ak'stuss* 'bakända', *ba'asta* 'hus för linbrytning'

Även kort e-ljud och kort å-ljud är ibland diftongiserade:

- (2) a /ε/ *dājn ka'aren* 'den karlen', *fājtt fläsk* 'fett fläsk'
 b /o/ *daks'laungt te kvä'len* 'dagslångt till kvällen', *jäste i autta da'a* 'jäste i åtta dagar, *kan don'sta*, *aunga* 'kan ånga'

² Det finns ingen anledning att anta annat än att diftongerna i Urshultsmålet är sekundära; jfr Pettersson (2005: 74).

³ Exakt hur fonemsystemet ser ut i Urshultsmålet är svårt att avgöra utan en ingående undersökning, men eftersom ljudsystemet inte är i fokus i min undersökning utgår jag från det rikssvenska systemet.

Motsvarigheten till de rikssvenska fonemen /i/ och /y/ är ofta sänkta, och återges vanligen med <e> respektive <ö>, det korta u-ljudet ofta med <å> eller <o>:

- (3) a /i/ *pau'ska'leljan* 'påskliljan', *vaken'natts'dreka* 'vakennattsdricka',
 velle ha'et 'ville ha det'
 b /y/ *bötte* 'bytta', *va i tjö'akan* 'var i kyrkan', *tötte nåt* 'tyckte något',
 tröck'låke 'trycklock'
 c /ʉ/ *låk'ta illa* 'lukta illa', *brost'na* 'brustna', *trobbi'tå* 'trubbig'

På konsonantsidan är r-bortfall i olika positioner påfallande. Ibland är r-et utlämnat, se (4a), ibland återgivet som vokaliserat eller sammansmält med en vokal, och då oftast återgivet som <å>, <a'a> eller <a>, se (4b).

- (4) a *gadin'kappa* 'gardinkappa', *glogga* 'gluggar, småfönster', *fö'döma* 'för-
 döma'
 b *gåddå* 'gäddor', *glau'sitå tjoå'tel* 'gläsigt kjol, färgrik', *åjn ka'a* 'en karl',
 a'abåjta 'arbeta', *gåama* 'gormar'

G-ljudet och k-ljudet är ofta förmjukat till ett j-ljud, återgivet <j>:

- (5) *fråj'viså* 'frågvis', *då hjälpå inte aj'ta se* 'det hjälper inte akta sig'.

Kort n-ljud uttalas ofta som ett ng-ljud:

- (6) *hang'duk* 'handduk', *hong hingå* 'hon hinner'

Kombinationen /sv/ initialt i en stavelse uttalas med ett sj-ljud:

- (7) *schål'län* 'svullen', *Schän'Majni'sas Mora* 'Sven Magnus fru'

Författaren återger uttal med hjälp av vanlig skrift, men stavningen/ljud-återgivningen är inte förenhetligad, och variation finns. En del av variationen är förmodligen tillfällig och därför ganska ointressant, t.ex. variationer som *a'abåjta* och *a'abojta* 'arbeta'. Däremot torde skillnaden mellan *a'abeta* och *a'abåjta* 'arbeta' reflektera en skillnad mellan monoftong och diftong.

Varieteten är tydligt ett a-mål; till exempel har verb i infinitiv, konjugation 1, slut-a:

- (8) *vålja* 'välja', *skriya* 'skriva', *ligga* 'ligga'

Till sist ska sägas att artikelförfattaren själv har småländskt ursprung, dock med en Västbodialekt i bakgrunden. Detta har varit till hjälp i läsandet och tolkningen av Urshultsmaterialet.

3 Metod

Med utgångspunkt i frågeställningarna ovan – nominalsystemets utseende och förhållande till fornsvenskan – har jag excerperat följande från Swea Johanssons bok:

1. Nominal med en från den moderna rikssvenskan avvikande morfologisk form, t.ex. *yxna* för 'yxan' och *klonge* för 'klunga'. Jag har bortsett från fonologiskt betingade variationer, t.ex. r-bortfall som gett pluralformer som *kalva* för 'kalvar',
2. Attribut till nominal med avvikande morfologi. Till exempel har former som *ājna trau* 'en tråd' och *te inga nōtta* 'till ingen nytta' excerperats. Skälet har inte heller här varit de fonologiska avvikelserna (diftong, ö-ljud i *nytta*), utan a-böjningen i *ājna* 'en' och *inga*,
3. Alla namn som motsvarar svaga femininer och maskuliner, t.ex. *Velle* 'Ville' och *Māarta* 'Märta'.

Principerna innebär att jag inte systematiskt har samlat in substantiv i bestämd form av typen *monnen* 'munnen' eller *nāahājten* 'närheten'. Anledningen till bestämd artikel på *-en* kan vara både att substantivet böjs i det gamla systemet och alltså har genus maskulinum – det gamla tregenussystem var levande i Urshultsmålet – eller också att ordet har sin moderna form, d.v.s. bestämd form för n-genus/utrum. Det finns problematiska fall, framför allt *ande/anda*, *ānde/ānda*, *brase* och *bāge/båga*. För *ande/anda* tycks *ande* beteckna 'andedräkt', men det hela är oklart och inte systematiskt. Den feminina formen *ānda* tycks oftast användas i betydelsen 'bakdel på människa', medan 'slut, t.ex. på en åkerremsa' heter *ānde*. Även här är det dock svårt att hitta en tydlig systematik. Eftersom variationen *-a* versus *-e* är viktig för min undersökning har jag avstått från att räkna med *ānda/ānde* och *anda/ande*. Den maskulina formen *brase* 'eld' och den feminina formen *bāja* för 'båge' bedöms inte som avvikelser, eftersom båda formerna förekommer som varianter i SAOB. Rent generellt har jag avstått från att i beräkningarna ta med substantiv som enligt handböckerna kan ha mer än ett genus.

Räknat i token har jag i min korpus sammanlagt cirka 1150 exempel på svaga femininer, 60 exempel på starka femininer och 56 personnamn. Obalansen i antal mellan starka och svaga femininer ska inte tolkas som att samma obalans råder i dialekten eller ens i materialet. Svaga femininer är lätta att urskilja, på grund av att gruppen sammanfaller med deklination 1 i modern svenska: slut-*a* i grundform och *-or* i plural. Vad gäller starka femininer har jag systematiskt excerperat bara de som har en avvikande, d.v.s. gammal, bestämd form på *-na*. Som kommer att framgå

längre fram har jag valt dessa excerperingsprinciper för att få svar på mina forskningsfrågor.

Det ska tilläggas att jag även har excerperat ett antal andra ord för att hitta variation, men inte på ett lika systematiskt och heltäckande sätt.

För uppgifter om genus har SAOB använts som förstahandsval. Om substantivet i fråga saknas i SAOB har jag i första hand vänt mig till Söderwalls ordbok med supplement (Söderwall 1884–1918, 1953–1973) i nätversionen *Fornsvensk lexikalisk databas*⁴, och i andra hand Rietz *Svenskt Dialekt-lexikon* (1867). I ett relativt stort antal fall anger ordböckerna att det finns variation vad gäller genustilldelning. Det hade naturligtvis varit idealiskt att i sådana fall utgå från det genus som ordet har i den aktuella dialekten. Emellertid är det omöjligt att avgöra exakt hur genustilldelningen varit i den aktuella dialekten för att utifrån detta kunna bedöma om det aktuella exemplet i Swea Johanssons material är dialekt-enligt använt. Dessutom är det ju rimligen så att uppgifterna i Swea Johanssons material är mer vittnesgilla vad gäller den lokala genustilldelningen för enskilda substantiv än uppgifter i en handbok. De undantag vad gäller i uppslagsverket angiven genustilldelning som jag har hittat i materialet, d.v.s. som bryter mot de varianter som anges i nämnda handböcker, kommer att diskuteras separat.

Om ord är polysema, t.ex. *dosa/dose*, som kan betyda både 'dosa' och 'förfärlig flicka', har jag använt översättningen/förklaringen för att klassificera.

4 Det fornsvenska böjningssystemet

Det paradigm för fornsvenskans maskulina och feminina substantiv i bestämd form som presenteras i Wessén (1955 [1992]: 119) kommer att fungera som modell i min uppsats:

	Maskulinum	Femininum
Nominativ	<i>fisker- in</i>	<i>färþ-in</i>
Genitiv	<i>fisks-ins</i>	<i>färþ-inna(r)</i>
Dativ	<i>fiski-num</i>	<i>färþ-inni</i>
Akusativ	<i>fisk- in</i>	<i>färþ-ina</i>

Figur 2. Det fornsvenska paradigmet för starka maskuliner och femininer i singular, bestämd form (Wessén 1955 [1992]: 119).

⁴ Se <https://spraakbanken.gu.se/fsvldb/index2.html>.

	Maskulinum	Femininum
Nominativ	<i>andi-n</i>	<i>vika-n</i>
Genitiv	<i>anda-ns</i>	<i>vik-u-nna(r)</i>
Dativ	<i>anda-num</i>	<i>vik-u-nni</i>
Ackusativ	<i>anda-n</i>	<i>vik-u-na</i>

Figur 3. Det fornsvenska paradigmet för svaga maskuliner och femininer i singular, bestämd form (Wessén 1955 [1992]: 119).

För maskuliner och femininer i grundform hade paradigmen följande utseende:

	Maskulinum	Femininum
Nominativ	<i>fisk-er</i>	<i>färþ</i>
Genitiv	<i>fisk-s</i>	<i>färþ-a(r)</i>
Dativ	<i>fisk-i, fisk</i>	<i>färþ</i>
Ackusativ	<i>fisk</i>	<i>färþ</i>

Figur 4. Det fornsvenska paradigmet för starka maskuliner och femininer i singular, grundform (Wessén 1955 [1992]: 101, 102).

	Maskulinum	Femininum
Nominativ	<i>logh-i</i>	<i>gat-a</i>
Genitiv	<i>logh-a</i>	<i>gat-u</i>
Dativ	<i>logh-a</i>	<i>gat-u</i>
Ackusativ	<i>logh-a</i>	<i>gat-u</i>

Figur 5. Det fornsvenska paradigmet för svaga maskuliner och femininer i singular, grundform (Wessén 1955 [1992]: 103, 104).

I nominalfraserna kongruensböjdes i fornsvenskan bland annat adjektiv, räkneordet *eñ/ēn* och attributiva pronomen. De former som kommer att vara aktuella i uppsatsen är endast nominativ och ackusativ, där Wessén anger följande böjningsparadigm:

	Maskulinum	Femininum
Nominativ	<i>lang-er</i>	<i>lang</i>
Ackusativ	<i>lang-an</i>	<i>lang-a</i>
Nominativ	<i>eñ</i>	<i>ēn</i>
Ackusativ	<i>en</i>	<i>ēna</i>
Nominativ	<i>ängin</i>	<i>ängin</i>
Ackusativ	<i>ängin</i>	<i>änga</i>

Figur 6. De fornsvenska paradigmerna för stark böjning av adjektiv, räkneordet *en/ett* och *ingen/inget* (Wessén 1955 [1992]: 103, 104).

Under yngre fornsvensk tid föll nominativ, ackusativ och dativ samman till en grundform.⁵ Enligt Wessén (1955 [1992]: 137ff.) ”undanträngdes” nominativ av ackusativ hos starka maskuliner – former som *fisker* och *fiskrinn* försvann till förmån för *fisk* och *fiskin*. För ursprungligen svaga maskuliner förallmänneligades formen på *-e* i götamål och mellansvenska mål (*dråpe*, *skugge*, *släe*), medan uppsvenska mål, tillika med norrländska och östsvenska mål, gjorde åtskillnad med animacitet som grund; ord som betecknar animata referenter fick ordslut på *-e* (*bonde*, *gubbe*, *gosse*) och inanimata dito på *-a* (*stolpa*, *droppa*, *backa*). För femininer behölls formen på *-a*, åtminstone i götiska och mellansvenska mål (*gumma*, *gata*, *kråka*, *källa*). Processen är komplex och för detaljer hänvisas till Wesséns framställning (1955 [1992], s. 137 och framåt).⁶

Två iakttagelser från Wessén (1955 [1992]) är av vikt för uppsatsen: Wessén noterar, med hänvisning till Tegnér (1891[1962]), att nominativen haft en starkare ställning hos personord eftersom dessa ord oftare fungerar som subjekt i satsen (s. 140). En annan är att den särskilda ackusativformen av femininer i bestämd form började försvinna omkring 1450: *färpina* → *färdhin*, *handina* → *handin* och *vikuna* → *vikan* (s. 141). Vi kommer att återkomma till detta.

⁵ Delsing (2014) beskriver kasussystemets sammanfall som två vågor, ”den lilla katastrofen”, som ägde rum kring 1300 och som i stora drag innebar en förenkling av kasustilldelningen; framför allt kom den att bli semantiskt bestämd, och ”den stora katastrofen”, som ägde rum kring 1450 (åtminstone i Mälardalen). Den senare innebar att kasusmorfologin i stor utsträckning försvann.

⁶ Vissa ord, till exempel *skola* och *penna* var alltså ursprungligen svaga maskuliner. I många dialekter, inklusive Urshultsmålet, har de övergått till att bli femininer, i modern rikssvenska hör de hemma i deklination 1.

5 Urshultsmålets nominala böjningssystem

Urshultsmålet är en tregenusdialekt. Att så är fallet ser man tydligast i pronomenanvändningen:

- (9) a *Haft'na länge* (jfr: Haft henne länge.) 'haft den länge (kappan)'
 b *Hong va sau ung trä'päran.* (jfr: Hon var så ond, träpäran.) 'Päronet smakar illa.'
 c *I fall hong slåck'nat* (jfr: Ifall hon slocknat.) 'I fall elden slocknat.'
 d *Konne bett'na pau gatna* (jfr: Kunde hitta henne [nålen] på gatan.) 'Kunde hitta den (nålen) på gatan.'
 e *Solna hong väaka alti mäst ve meddå.* (jfr: Solen hon verkar alltid mest vid middag.) 'Solen, den verkar alltid mest vid middag.'
 f *Stek'plaut'na hong brennes* (jfr: Stekplåten hon bränns.) 'Stekplåten, den bränns.'

Det finns undantag eller problematiska fall som rör genus, vilka kommer att diskuteras separat.

För att förstå Urshultsmålets morfologi måste man, i tillägg till grammatiskt genus, ta de semantiska kategorierna manligt – kvinnligt resp. hankön – honkön och animat – inanimat i beaktande. Den primära utgångspunkten för diskussionen kommer emellertid att vara grammatiskt genus, varefter en finindelning på semantiska grunder kommer att göras, dels i termer av personnamn vs. appellativer, dels i kategorierna animat (med en vidareindelning i hankön och honkön) vs. inanimat. En schematisk bild av kategoriindelningen ges nedan:

Maskuliner			Femininer		
Mansnamn	Appellativer		Kvinnonamn	Appellativer	
	Animater	Inanimater		Animater	Inanimater
	hankön			honkön	
<i>Ville</i>	<i>gubbe, tjur</i>	<i>loge, dag</i>	<i>Augusta</i>	<i>piga, ko</i>	<i>skola, bok</i>

Figur 7. Den aktuella kategoriindelningen i undersökningen

I 5.1 behandlas det svaga paradigmet och i 5.2 det starka.

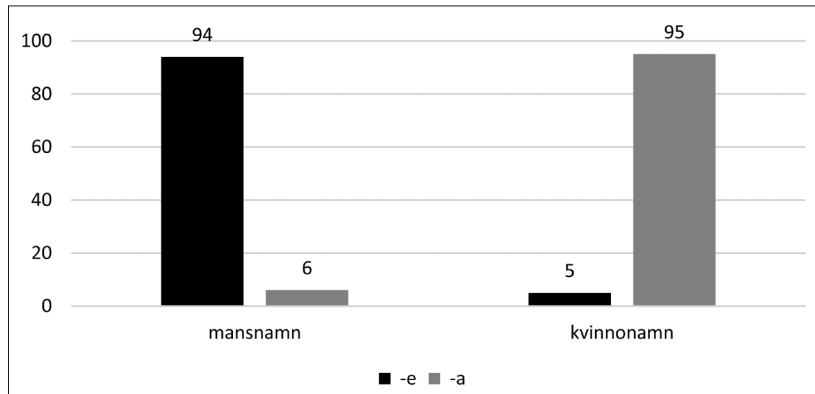
5.1 Det svaga paradigmet

Inom det svaga paradigmet är distinktionen maskulinum och femininum relevant för undersökningen, d.v.s. skillnaden mellan substantiv som i modernt riksspråk slutar på *-e* och tar *-ar* i plural, t.ex. *gosse* och *loge*, respektive substantiv som slutar med *-a* och tar *-or* i plural, t.ex. *flicka*

och *skola*. Neutrala substantiv kommer att lämnas därhän. Först behandlas personnamn, därefter substantiv i grundform och i bestämd form, och till sist kongruerande artiklar och bestämmningar.

5.1.1 Namn och appellativer i grundform och bestämd form

Personnamn i allmänhet utmärks inte av särskilt rik morfologi, förmodligen beroende på att namn är semantiskt inherent definita. I materialet finns 55 exempel (räknat som token) på mans- och kvinnonamn som slutar på obetonat *-e* eller *-a*. (Ett undantag till generaliseringen att det handlar om mans- och kvinnonamn är *Lasse*, som uppges användas som "namn på gris".) Några exempel på kvinnonamn är *Olla* 'Ulla', *Ågusta* 'Augusta' och *Täkla* 'Tekla' och mansnamn *Bö'aje* 'Börje', *Segge* 'Sigge' och *Valle* 'Valle (smeknamn på Valdemar)'. Av de 39 kvinnonamnen slutar 38 på *-a* och två på *-e*. Av de 16 mansnamnen slutar 15 på *-e*.

Figur 8. Mansnamn och kvinnonamn (token) som slutar på *-a* och *-e*, räknat i procent i materialet.

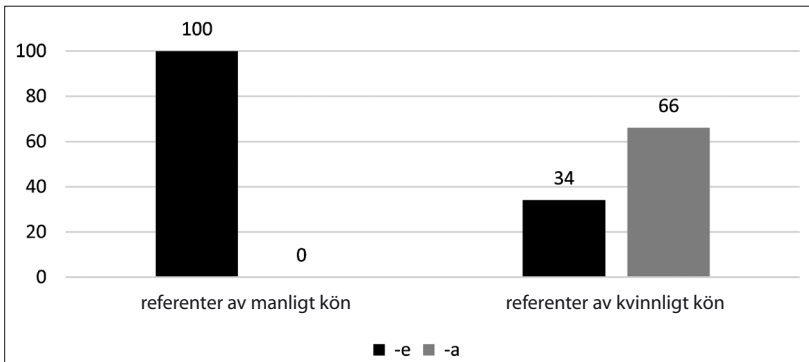
Slutsatsen är att obetonat *-a* starkt kan knytas till den semantiska kategorin kvinnligt och *-e* till manligt. Undantagen som bekräftar regeln för femininer är *Signe* som är ett kvinnonamn, trots att det slutar på *-e*, samt *Kajse*, som torde variera med *Kajsa*, även om formen *Kajsa* inte dyker upp i materialet. Undantaget för mansnamnen är *Ola* som alltså slutar på *-a*. Resultatet är naturligtvis inte på något sätt förvånande, men som vi kommer att se utgör namnen utgångspunkten för en diskussion om sambandet mellan formellt genus och semantiska kategorier.⁷

Med mans- och kvinnonamn borttagna kan kategorin svaga substantiv

⁷ Att det inte finns någon variation för namnet *Signe*, d.v.s. **Signa*, är inte relevant här.

delas in med utgångspunkt i animacitet, här definierat som människor samt djur med könsspecifika beteckningar i en kategori, och inanimata referenter i en annan. Till denna senare kategorin förs alltså djur med icke-könsdifferentierande beteckningar, till exempel *skate* 'skata'. I den första kategorin, animata referenter, kan vi vidare dela upp substantiven i ord som betecknar referenter med hankön respektive med honkön. De flesta av djurbeteckningarna i denna kategori hänför sig av naturliga skäl till domesticerade djur, till exempel *kviga* och *tåppe* 'tupp', men åtminstone ett annat exempel finns, *rävika* 'rävhona'.

Alla substantiv i den svaga deklinationen i mitt material som betecknar referenter av hankön slutar på *-e* i när de används i grundform. Några exempel är *gobbe* 'gubbe', *here* 'pojke', *tjonke* 'ca 10-årspojke', *störje* 'stor märklig man' och *tåppe* 'tupp'. Bland motsvarande femininer ser vi en variation. Dels förekommer det former som *kvenna* 'kvinna', *däka* 'flicka' och *tacka*, dels former som *a'ja'bigge* 'argbigga', *dose* 'en förnäm flicka', *enke* 'änka', *pie* 'piga' och *prinsesse* 'prinsesse', d.v.s. former som är formellt identiska med motsvarande svaga maskuliner (jfr *gobbe*, *here* och *tjonke* ovan). För vissa av orden finns det variation i materialet, t.ex. *däka* – *däke* 'flicka', *dosa* – *dose* 'förnäm flicka', *höna* – *höne*, *kvenna* – *kvenne*, *pia* – *pie* och *rävika* – *rävike* 'rävhona'. En kvantifiering av förekomster av *a-* och *e-*former ger fördelningen i figur 9:

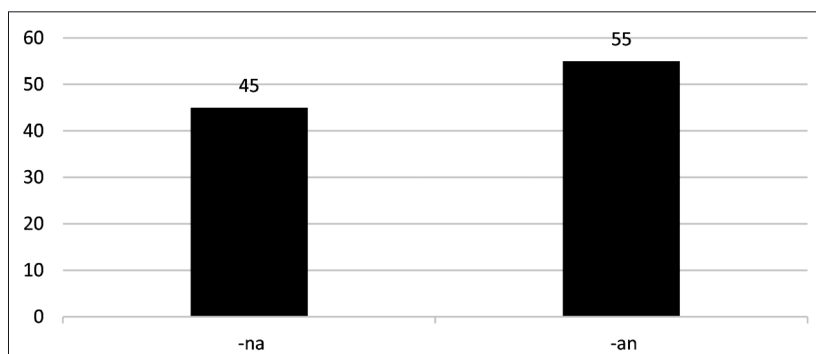

Figur 9. Andelen grundformer på *-e* respektive *-a* i det svaga paradigmet för animata substantiv, räknat i token.

Det finns ett antal potentiella sätt att tolka figur 9. Ett skulle kunna vara att vissa svaga femininer i Urshultsmålet gått över till att bli svaga maskuliner eller en kategori som skulle kunna beskrivas som en sorts gemensam kategori/deklination med ibland vacklande genus. Det finns en iakttagelse som starkt pekar mot att så inte är fallet, utan att talarna faktiskt

skiljer ut svaga femininer – även personbetecknande sådana – som en särskild morfologisk kategori, och att svaga femininer ibland slutar med *-e*. Det som stödjer en sådan slutsats är uttrycken för bestämd form. I modern svenska är den bestämda formen för svaga substantiv i singular *-n*: *hare-n*, *påle-n* och *gubbe-n* respektive *flicka-n*, *blomma-n* och *skola-n*. I Urshultsmålet används *-n* konsekvent för maskuliner, jfr *gobbe-n* 'gubben', men för svaga femininer används även en annan form. Låt oss titta lite närmare på denna.

I Urshultsmålet används ibland *-na* som markör för bestämd form för feminina substantiv i singular. Vi ser exempel som *däk-na* 'flickan', *köks-na*, 'köksan', *kvenne-na* 'kvinnan' och *haur'frisörske-na* 'hårfrisörskan'. I andra fall används *-an*, till exempel *rä'vikan* 'rävhonan', *räf'se'pi'an* 'räfsepigan' och *tispan* 'flicksnärtan'. För svaga femininer som betecknar referenter av honkön används *-an* i 55 procent av alla fall och *-na* i 45 procent:

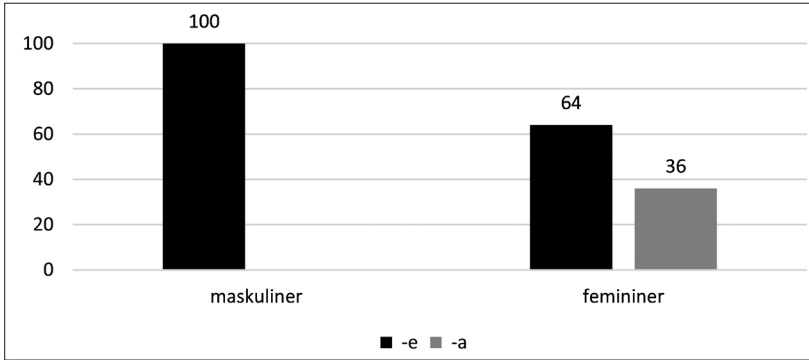

Figur 10. Bestämd form på svaga femininer som betecknar animata referenter med honkön, andel mätt i token.

För svaga maskuliner används aldrig *-na* i bestämd form, singular. (Icke-existerande exempel skulle vara **here-na* (jfr *here* 'pojke') eller **tåppe-na* (jfr *tåppe* 'tupp').) Bestämd form på *-na* förekommer inte heller för svaga maskuliner som betecknar inanimata referenter, se vidare nedan. Det faktum att informanterna aldrig gör "fel", och använder *-na* som bestämd artikel på svaga maskuliner, indikerar att de tydligt skiljer mellan svaga femininer och svaga maskuliner. Former som *däke* 'flicka' och *pie* 'piga' är alltså svaga femininer.

Även inanimata svaga femininer, här alltså inkluderande ord för djur med icke-könsdifferentierade beteckningar, uppvisar en variation mellan *-e* och *-a* i grundform. Som figur 11 nedan visar är andelen feminina sub-

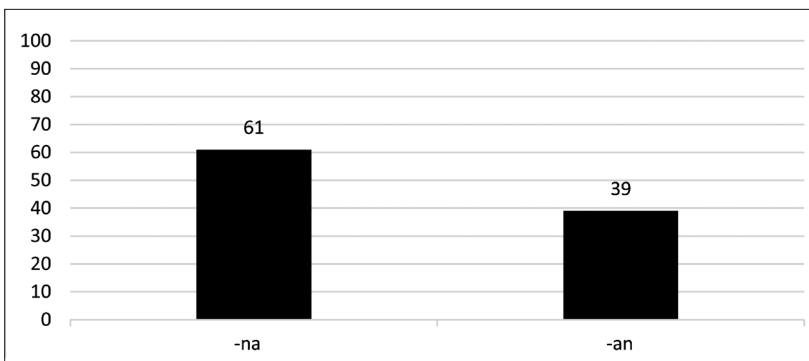
stantiv som slutar på *-e* i grundform högre än i figur 9. (För jämförelsens skull visar figuren även andelen former på *-e* för motsvarande svaga maskuliner.)

Figur 11. Andelen exempel på *-e* respektive *-a* som grundform för svaga substantiv som betecknar inanimata referenter.

Det intressanta med figur 11 är att det framför allt är svaga femininer som betecknar inanimata referenter som slutar på *-e* i grundform. Några sådana exempel är *bonga* 'böne' 'bondböna', *bráske* 'brådska', *bötte* 'bytta' och *dyngge* 'dynga'. Exempel på inanimata svaga femininer i grundform på *-a* är *fräja* 'fråga', *bockla* 'buckla', *bykhippa* 'tvättkalas' och *hauula* 'håla'. Proportionerna mellan former på *-a* och *-e* är den omvända jämfört med substantiv som betecknar animata femininer, jfr figur 9.

För svaga femininer som betecknar inanimata referenter ser vi en övervägande andel *-na* i bestämd form, vilket framgår av figur 12:

Figur 12. Bestämd form på svaga femininer som betecknar inanimata referenter, andel mätt i token.

Några exempel på inanimata svaga femininer där *-na* används som bestämd artikel är *brö'föena* 'brödfödan', *mogg'na* 'myggan', *näs'na* 'näsan' och *sop'na* 'sopan'. Exempel av den andra typen är *bänk'laudan* 'bänklådan', *blyan* 'blöjan', *auskan* 'åskan' och *kappan*. Figur 12 ska alltså jämföras med figur 10, där proportionerna är i stort sett de omvända: 45 procent bestämd form på *-na* och 55 procent för *-an*.

5.1.2 Framförställda artiklar och attributiva bestämmningar

En form som slår en läsare som främmande i jämförelse med modern rikssvenska är den framförställda obestämda artikeln, som ibland slutar på *-a*.⁸ Några exempel ges nedan:

- (10) a *ena höne* 'en höna'
 b *åjna kvenne* 'en kvinna'
 c *ojna droske* 'en droska'

Artikeln *ena* förekommer i materialet i stort endast med femininer; det undantag som finns är *åjna trau* 'en tråd', där *tråd* i handböckerna unionsantages vara ett maskulint substantiv. Bara ca 7 procent av de med obestämd artikel försedda svaga inanimata feminina substantiven har en *ena*-artikel. För motsvarande animata substantiv är andelen något lägre, 5 procent, en skillnad som dock är så liten att den inte rimligen torde vara något att fästa avseende vid. I övriga fall används formen *en/åjn/ojn* 'en'. *Ena-/åjna*-artikeln är med andra ord ganska ovanlig i materialet. Men med ett undantag, *åjna små pära* 'en liten potatis', slutar alla svaga femininer som är försedda med *ena*-artikel också på *-e*; se exempel i vänsterpalten i (11). Det omvända gäller däremot inte; vi ser exempel med artikeln *en/åjn* + grundform på både *-a* och *-e*; se högerspalten i (11):

- (11) *ena tönne* 'en tunna' *åjn tönna*
 åjna krone 'en krona' *åjn krona*
 åjna skogge 'en skugga' *åjn skogge*

Det är alltså rimligt att koppla ihop *ena*-artikeln med grundform på *-e* för svaga femininer. I analysen i avsnitt 6 kommer jag att föreslå att både *ena*-artikeln och grundformer på *-e*, t.ex. *skogge* 'skugga', är en kvarlevande fornsvensk akkusativ.⁹ Det förefaller rimligt att den obestämda artikeln *ena* kan härledas ut räkneordet *en*, där formen i femininum sing-

⁸ Se även Pamp (1978: 56), där former som *åina granna gräbba* 'en grann flicka' redovisas. Formerna beskrivs av Pamp som en gammal akkusativändelse.

⁹ Pamp redovisar i sitt avsnitt om småländska (1978: 56) bland annat formen *solena* (dock utan förklaring). Tack till Carl-Erik Lundbladh som upplyste om detta.

ular är just *ena*. Om detta stämmer förväntar vi oss att finna även andra kongruensböjda attribut på *-a* (jfr figur 6). Så är fallet, och de exempel med svaga femininer som vi finner är de följande:

- (12) a *vekna dimme* 'vilken dimma'
 b *inga åvå'gåvå* 'ingen övergåva'
 c *åjn lella lampe* 'en liten lampa'
 d *te inga nötta* 'till ingen nytta'
 e *te hina stu'an* 'till grannens stuga'
 f *sina velje* 'sin vilja'

Förutom exemplet i (12b) och (12d), *inga åvå'gåvå* 'ingen övergåva' och *te inga nötta*, förekommer kongruensböjning i femininum av attribut i mitt material endast då huvudordet, ett svagt femininum, slutar på *-e*.

5.1.3 Sammanfattning: det svaga paradigmet

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att formellt genus (maskulinum resp. femininum), och animacitet tycks spela en roll vid val av ändelse, både för grundform och bestämd form i det svaga paradigmet. Vid namn är *sexus* – man vs. kvinna – praktiskt taget utslagsgivande; vid beteckningar för levande och könsdifferentierade varelser är den vanligaste formen, i cirka två tredjedelar av fallen, *-a* för femininer i grundform och *-an* i bestämd form. För feminina substantiv som betecknar inanimater är den dominerande grundformen på *-e*, och *-na* den typiska bestämda artikeln. De typiska svaga femininerna böjs alltså på följande sätt:

	Grundform		Bestämd form	
	<i>-e</i>	<i>-a</i>	<i>-na</i>	<i>-an</i>
namn		<i>Ågust-a</i>		
beteckningar på individer av honkön		<i>däk-a</i>		<i>däk-an</i>
beteckningar på inanimata, icke-könsdifferentierade individer	<i>gryt-e</i>		<i>gryt-na</i>	

Figur 13. Den typiska morfologin för svaga femininer i Urshultsmålet.

Mönstret, och det faktum att kategorierna inte är "rena", d.v.s. att det finns en hel del exempel av typen *däk-e/däk'na* 'flicka/flickan' och *löcka/löck-an* 'lycka/lyckan', kommer att diskuteras mer i detalj efter genomgången av de starka substantiven.

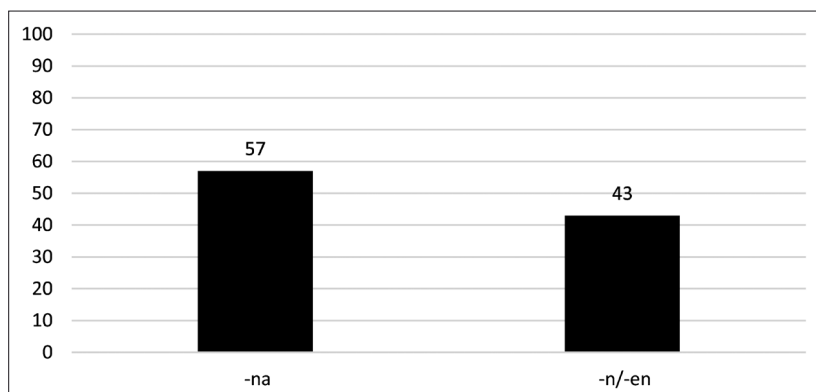
5.2 Det starka paradigmet

I det starka paradigmet finns ingen motsvarighet till variationen mellan *-a* och *-e* i grundformen. Därför är det endast bestämd form och kongruerande bestämningar som är av intresse för undersökningen. Låt oss börja med att betrakta den bestämda formen.

5.2.1 Bestämd form

I min undersökning har jag inte excerperat samtliga substantiv och undersökt hur de böjs utan endast starka substantiv som betecknar levande varelser av honkön, en semantiskt lättidentifierad grupp, samt starka substantiv på *-na* i bestämd form. Syftet har varit att se i vilken utsträckning starka femininer uppvisar böjning som är specifik för femininer och i vilken utsträckning den feminina böjningen förekommer på traditionella maskuliner. Anledningen till begränsningen är att det inte från formen går att avgöra anledningen till att ett substantiv har *-n/-en* i bestämd form; det kan antingen bero på att det är "felböjt" eller använt på ett icke-dialektmässigt sätt av en av Swea Johanssons informanter, beroende på okunskap eller performansfel, eller också på att substantivet böjs på modernt sätt.

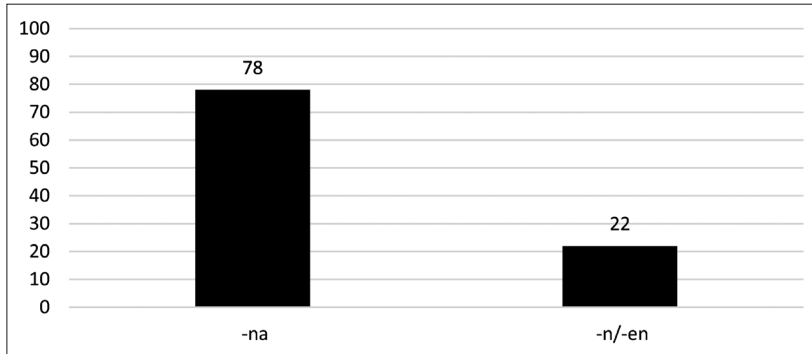
Med utgångspunkt i de ovan nämnda excerperingsprinciperna ser vi att det finns två varianter av bestämd form för starka femininer som betecknar varelser av honkön: *-na* och *-n/-en*. Ändelsen *-na* används i 57 procent av fallen, *-n/-en* i 43 procent:

Figur 14. Bestämd efterställd artikel för starka femininer som betecknar varelser av honkön.

Några exempel av den första typen är *kona* 'kon', *käring'na* 'kärningen', *jorde'mo'åna* 'jordemor' och *so'na* 'hongrisen'. Exempel av den andra typen är *fästmö'en*, 'fästmön', *koen* 'kon', *fru'en*, *madammen* och *so'en* 'hongrisen'.

För icke-animata starka femininer ser vi en större övervikt för *-na*: 78 procent för *-na* och 22 procent för *-n/-en*:

Figur 15. Fördelningen mellan bestämd artikel på *-na* och *-n/-en* hos starka inanimata femininer i materialet.

Det ska understrykas att figur 15 endast visar de starka femininer där ändelsen *-na* förekommer någon gång som bestämd artikel. Exempel på substantiv i den vänstra kolumnen är *ask'na* 'asken', *bok'na* 'boken', *böjd'na* 'bygden' och *gråjp'na* 'grepen'. Den högra kolumnen innehåller starka femininer som någon gång uppträder med feminin böjning i bestämd form, d.v.s. *-na*, men i andra fall tar *-n/-en* som bestämd artikel. Siffran 22 procent anger hur många procent som har formen *-n/-en*, mätt i andelen token av det sammanlagda antalet förekomster av bestämd form av dessa femininer. Exempel är *joern* 'jorden' (som även förekommer med former som *jor'na* och *buk'jo'å'na* 'bukjorden'), *lusen* 'lusen' (som även förekommer med formen *lus'na* 'lusen') och *socken* (som även förekommer med formen *sock'na* 'socknen').

Figur 15 redovisar inte starka femininer, där endast den maskulina formen/moderna enhetsformen *-n/-en* används. Trots detta bör man ändå kunna tolka siffrorna som en indikation på att inanimacitet är en faktor som promoverar *-na* som bestämd artikel.

5.2.2 Kongruerande bestämmningar

Liksom i det svaga paradigmets förekommer den obestämda artikeln *ena*. Några exempel ser vi nedan:

- (13) a *i åjna ra* 'i en rad'
 b *ena naul* 'en nål'
 c *åjna bok* 'en bok'

I alla de förekomster av *ena* som obestämd artikel + starkt substantiv är substantivet ett femininum – *ena/åjna/ojna* används alltså aldrig för substantiv med maskulint genus.

Adjektiviska och pronominala bestämmningar har ibland den speciella *a*-form som vi såg för de svaga substantiven. Några exempel återfinns i (14):¹⁰

- (14) a *inga invändninga* 'ingen invändning'
 b *inga betjäning* 'ingen betjäning'
 c *vekna bok* 'vilken bok'
 d *sura mjölk* 'sur mjölk'

Det finns alltså i materialet en blandning av kongruerande och icke-kongruerande bestämmningar – något som jag i avsnitt 6 kommer att förklara med att de är böjda enligt det gamla, i grund och botten fornsvenska, respektive det moderna systemet. Till exempel ser vi variationer som i det följande exemplet:

- (15) a *åj'na ut'schult'na ko* 'en utsulten ko' vs. *åjn ut'solten ko* 'en mycket hungrig ko'
 b *åjna bok* 'en bok' vs. *åjn bok* 'en bok'

Det är rimligt att anta, menar jag, att *åj'na ut'schult'na ko* böjs enligt ett äldre system i dialektutvecklingen, medan *åjn ut'solten ko* representerar ett yngre. (Det vore orimligt, menar jag, att anta att de två nominalfraserna skulle ha olika betydelser.)

5.2.3 Sammanfattning: starka substantiv

Det är svårt att dra kvantitativa slutsatser utifrån materialet, i och med att excerperingen inte redovisar de starka femininer som endast förekommer med maskulin bestämd artikel/enhetsartikel *-n/-en*. Vi kan dock dra slutsatsen att *-na* används som bestämd artikel i ett icke oansenligt antal fall.

¹⁰ Ordet *invändninga* har jag tolkat som försett med *-na*-suffix. För det första ger översättningen vid handen att det handlar om singular. För det andra antar jag att /n/ efter /ŋ/ har assimilerats.

5.3 A-böjning på artiklar och bestämningar och animacitet

Sammantaget verkar det finnas ett starkt samband mellan förekomst av a-böjning på artiklar och bestämningar och animacitet; i de allra flesta fallen där a-böjning förekommer är substantivet inanimat. Totalt finns det 116 exempel på *ena*-artiklar/*a*-böjda bestämningar. Av dessa är endast två icke-typiska i bemärkelsen att de har *a*-böjning på bestämningen, medan huvudordet är ett svagt substantiv på *-a*: *te inga nötta* 'till ingen nytta' och *åjna små pära* 'en liten potatis'.¹¹ Fyra problematiska fall finns: *åjna trau* 'en tråd', *åjna brö'shok* 'en brödbit', *sekna gollsme* 'sådan guldsmed' och *inga beda* 'ingen heder', där *tråd*, *guldsmed* och *heder* enbart anges som maskuliner i handböckerna, *sjok* som neutrum eller maskulinum. Men ovan nämnda exempel borttagna återstår 108 fall exempel på *ena*-artiklar/*a*-former på bestämningarna. Av dessa betecknar 19, d.v.s. 18 procent, animata individer och 89, d.v.s. 82 procent, inanimater. Siffrorna skulle i och för sig kunna vara en effekt av att det finns fler feminina substantiv i materialet som betecknar inanimata referenter. Som jämförelse kan då nämnas att andelen belägg med *åjn*- eller *en*-artiklar och *a*-lösa bestämningar inte uppvisar ett mönster som stödjer detta. Av de 62 exemplen av detta slag betecknar 26, d.v.s. 42 procent, animater och 36 exempel, d.v.s. 58 procent, inanimater. Slutsatsen är att det finns en animacitetseffekt för framförställda bestämningar: *ena*-artiklar/*a*-försedda bestämningar används företrädesvis för substantiv som betecknar inanimata substantiv.

5.4 Problematiska fall

Det finns ett antal starka substantiv som inte följer det förväntade mönstret. De som kommer att diskuteras är ord som inte har alternativa genusklassificeringar i SAOB, Söderwall eller Rietz – sådana lämnas därhän – utan ord som både ur historiskt perspektiv (enligt klassificeringen i nämnda verk) och modernt perspektiv har icke-förväntad böjning. I praktiken handlar det om substantiv som enligt handböckerna har maskulint genus, men som förekommer med feminin böjning i materialet. De substantiv det handlar om är följande:

¹¹ Utifrån uppslagsformen *päror* 'potatis' är det svårt att dra någon annan slutsats än att grundformen för 'potatis' är *pära*. Något märkliga är dock sammansättningsformerna *pär'na'söft* 'rivna eller stötta kokta potatisar till grisar' och *pärna'stöt* 'potatisstöt'. Dock finns även varianter som *pär'söft* 'mosat potatisfoder' och *pär'gröt* 'potatismos', som är de förväntade moderna varianterna, om grundformen är *pära*.

Modern ordform	Avvikande form med feminin böjning	Ev. andra böjningsformer som återfinns i materialet
<i>nyårsafon</i>	<i>nyos'afi'na</i>	
<i>balk</i>	<i>balk'na, ko'balk'na</i>	
<i>barm</i>	<i>ba'am'na</i> (2 ggr)	<i>ba'amen</i>
<i>blick</i>	<i>bleck'na</i> (2 ggr) <i>blikk'na</i>	
<i>sjok</i>	<i>ajna brö'shok</i>	
<i>cell</i>	<i>cell'na</i> (2 ggr)	
<i>deg</i>	<i>dej'na</i>	<i>dejen</i> (4 ggr), <i>våj'te'dåjen</i>
<i>smed</i>	<i>goll'sme'na</i> (2 ggr) <i>gold'smena</i>	<i>goll'smen,</i>
<i>gård</i>	<i>gaur'na</i>	<i>gauren</i> (12 ggr med liknande former)
<i>hals</i>	<i>hals'na</i>	
<i>häst</i>	<i>häst'na</i>	
<i>hög</i>	<i>jössel'höj'na, a'aske'höj'na</i>	<i>dynghöjen, jössel'höjen</i>
<i>kniv</i>	<i>hackekniv'na</i>	<i>hackeknivän</i>
<i>knut</i>	<i>knut'na</i>	<i>hue'knuten</i>
<i>korn</i>	<i>korke'na</i>	<i>kå'a'ken, kårken, kå'a'ken</i>
<i>lek</i>	<i>älva'lek'na</i>	
<i>mat</i>	<i>mat'na</i> (9 ggr)	<i>maten</i> (6 ggr)
<i>sal</i>	<i>matsalna, lövsalna</i>	
<i>skog</i>	<i>skog'na</i>	<i>sko'en</i> (3 ggr) <i>skåj'en</i> (2 ggr)
<i>snö</i>	<i>snö'na</i> (3 ggr)	<i>snöen</i> (2 ggr), <i>snön</i> (1 ggr)
<i>spis</i>	<i>spis'na</i>	<i>spisen</i> (3 ggr)
<i>sump</i>	<i>sumpna</i>	
<i>sup</i>	<i>sup'na</i>	
<i>sång</i>	<i>ottesång'na</i>	
<i>säck</i>	<i>hampe'säck'na</i>	
<i>sömn</i>	<i>sömnna</i> (2 ggr)	
<i>ulv</i>	<i>ulf'na</i>	
<i>vind</i>	<i>vind'na</i>	
<i>väg</i>	<i>väj'na</i>	<i>väjen/vägen</i> (7 ggr)
<i>vägg</i>	<i>då'bel'väg'na 'dubbelväggen'</i>	
<i>vänskap</i>	<i>vänskap'na</i>	
<i>gesäll</i>	<i>gesäll'na</i>	

Figur 16. Traditionellt maskulina substantiv (enligt SAOB, Söderwall, Rietz) som förekommer med feminin böjning.

Alla substantiven ovan är maskuliner, enligt litteraturen. Hur man ska förstå att de uppvisar feminin böjning kommer att diskuteras i avsnitt 7.

6 Analys

Den första frågan handlar om de svaga feminina formerna på *-e*, som vi kunde se i figur 9 och 11, se även exemplen i (11), exempel som *tönne* 'tunna', *krone* 'krone' och *skogge* 'skugga'. Det naturliga sättet att analysera dessa former än, menar jag, att anta att den finala vokalen, schwa, ortografiskt realiserad som <e>, är en försvagning av det fornsvenska svaga paradigmatets *-u* i oblika kasus, se till exempel i *gat-u* i figur 5. Liknande data diskuteras för västgötskans del av Götling & Landtmansson (1940–1950: 49) som just förklarar oblika former av svaga femininer på *-e* som ett resultat av en försvagning av u/o till schwa. Götling & Landtmansson förklarar att processen i grund och botten är densamma som den som ger ett schwa-uttal av pluralmorfemet i substantiv i deklination 1, t.ex. i ord som *flickor*, *råttor* och *kyrkor*. Även i Urshultsmaterialet ser vi schwa-uttal i denna typ av pluraler:

- (16) a *tinerna folla* 'tinorna fulla'
 b *fleckerna nåra feck* 'flickorna några fick'
 c *undå'byxer* 'underbyxor'.

Ett liknande fall är slutvokalen *-o* i pluralböjda verb. Det finns överhuvudtaget inte så många fall av pluralböjda verb i materialet, men i tre fall realiseras vokalen med <e> även här:

- (17) a *ka'a'ra'na droke jöka* 'karlarna drucko kaffegökar'
 b *ka'a'ra'na dräcke* 'karlarna drucko'
 c *vau'ra ko'å lau'e* 'våra kor lågo'.

Andra fall där ett /u/ realiseras som schwa är fugevokalen i ord med *kyrko-* och *sido-* som förled.

- (18) a *kö'ke'bru* 'kyrkobrud'
 b *kö'ake'stol* 'kyrkostol'
 c *sie'kammarn* 'sidokammaren'

I Josefsson (2009: 213) förs ett liknande resonemang om genitiver på *-e* i sydvästsvenska dialekter, t.ex. *Maje* 'Majas' och *Lise* 'Lisas', där formerna förklaras som byggande på den oblika grundformen hos svaga femininer. (Josefsson bygger här framför allt på Götling & Landtmansson 1940–1950.) Något enstaka exempel på denna typ av genitiv ser vi i Urshultsmaterialet:

- (19) a *Fie däke* 'Fias däka (flicka)'
 b *Sisse däka* 'Sissas däka (flicka)'

Sammantaget menar jag att det är rimligt att anta att grundformer på *-e* för svaga femininer i materialet bygger på den oblika formen av svaga substantiv.

Om det nu är den gamla ackusativformen som ligger bakom svaga femininer som *tönne* 'tunna', *krone* 'krone' och *skogge* 'skugga' så förväntar vi oss att finna fler spår av ackusativböjning. Här faller den bestämda formen på *-na* naturligt på plats. Som vi kunde se i figur 2 och 3, nedan upprepade som figur 17 och 18 återfinns denna form både i det starka och det svaga paradigmet. De aktuella formerna är svärtade:

	Maskulinum	Femininum
Nominativ	<i>fiskr-in̄</i>	<i>färþ-in</i>
Genitiv	<i>fisks-ins</i>	<i>färþ-inna(r)</i>
Dativ	<i>fiski-num</i>	<i>färþ-inni</i>
Ackusativ	<i>fisk-in̄</i>	<i>färþ-ina</i>

Figur 17. Det fornsvenska paradigmet för starka maskuliner och femininer i singular, bestämd form (Wessén 1955 [1992]: 119).

	Maskulinum	Femininum
Nominativ	<i>andi-n</i>	<i>vika-n</i>
Genitiv	<i>anda-ns</i>	<i>viku-nna(r)</i>
Dativ	<i>anda-num</i>	<i>viku-nni</i>
Ackusativ	<i>anda-n</i>	<i>viku-na</i>

Figur 18. Det fornsvenska paradigmet för svaga maskuliner och femininer i singular, bestämd form (Wessén 1955 [1992]: 119).

Bestämd form på *-na* finns belagt för femininer även i andra dialekter än Urshultsmålet (som jag som ovan påpekat här stipulativt definieras utifrån materialet). Formen *törvna* 'torvan' anges som en alternativform till *törvan* i Nils Linders avhandling *Allmogemålet i Södra Möre härad af Kalmar län* (1867). Här nämns endast formen *gätan* för det svaga substantivet *gåta*, men i ordsamlingarna förekommer bestämd form av svaga substantiv på *-na*, t.ex. *stuna* 'stugan' (s. 64, 86, 134). Formerna *søkna* 'socknen' och *gatna* 'gatan' listas i Gideon Danells avhandling om Nuckö-målet (1905: 21). Formerna kommenteras inte, men Danell ger en övergripande kommentar till substantivens böjningsparadigm: "Som casus rectus har i allmänhet den gamla ackusativen undanträngt nominativus" (s. 20). Hedström (1932: XL) rapporterar i inledningen till sin avhandling om vokaler i starktonig ställning i syds måländska folkmål kortfattat om

ett karakteristikum för den dialektgrupp som han kallar för ”södra Allbo-gruppen”: ”Feminina sbst. ha i den äldre generationens språk /.../ en form som återgår på den gamla ack. sg.”, dock utan att ge något exempel. Swenning (1935: 491), som behandlar folkmålet i Listers härad i Blekinge ger exempel på femininer i bestämd form, som han för tillbaka till fornsvensk ackusativ. Sjöstedt (1936, s. 63) visar en karta över utbredningen av bestämd form på starka substantiv, och i ett senare arbete, Sjöstedt 1944: 400, rapporterar han från nordöstra Skåne om former som *nålena* ’nålen’; han noterar att de vid denna tid håller på att försvinna. I Ivar Modéers *Studie över slutartikeln i starka femininer* (1946: 18, 74) återfinns kartor över bestämd form singular av *bok* och *kyrka*. Formen på *-na*, *bokena/bokna* och *kyrkena* återfinns endast i ett mindre område från Urshult och söderut, där Småland, Blekinge och Skåne möts samt i ett område i östra Kalmar län. Modéer verkar förutsätta att formen på *-na* ska knytas till fornsvenskans ackusativ (s. 112).¹² Om *-na* som bestämd form för feminina substantiv kan knytas till fornsvenskans ackusativform är korrekt är det naturligtvis inte oväntat att den finns eller har funnits i fler dialekter. Varför formen har överlevt så länge just i det aktuella området – och om det möjligen har något att göra med den animacitetseffekt som min undersökning av Urshultsmålet visar – är svårt att uttala sig om med bestämdhet.

Även de fall av kongruens med *-a* på obestämd artikel, adjektivattribut och bestämmarattribut som presenterades ovan är rimligen ackusativ-morfologi:¹³

- (20) a *ena tönne* ’en tunna’
 b *åjna krone* ’en krona’
 c *åjna skogge* ’en skugga’
- (21) a *vekna dimme* ’vilken dimma’
 b *inga åvå’gåvå* ’ingen övergåva’
 c *åjn lella lampe* ’en liten lampa’
 d *te inga nötta* ’till ingen nytta’
 e *te hina stu’an* ’till grannens stuga’
 f *sina velje* ’sin vilja’

¹² För bestämd form *tåna*, *tåena* och liknande för den starka feminina *tå*, som alltså har vokalslut, rapporterar Modéers kartor s. 23–24 ett större utbredningsområde, som inkluderar ett brett band över Mellansverige, både norr och söder om Väneren och från Vättern österut ända fram till kusten. Modéer menar att denna form inte låter sig förklaras lika lätt som bestämd form på substantiv med konsonantslut; se Modéer (1946, s. 110 ff) för en ingående diskussion.

¹³ Se även Hedström 1932, s. XL, som i en kort not ger exempel som *mīna mōsə* ’min mössa’.

- (22) a *i åjna ra* 'i en rad'
 b *ena naul* 'en nål'
 c *åjna bok* 'en bok'
- (23) a *inga invändninga* 'ingen invändning'
 b *inga betjäning* 'ingen betjäning'
 c *vekna bok* 'vilken bok'
 d *sura mjölk* 'sur mjölk'
- (24) *åj'na ut'schult'na ko* 'en utsulten ko'

Den fornsvenska böjningen av bestämda artiklar och attribut ser vi i figur 6, nedan upprepad som figur 19. De för resonemanget aktuella formerna är svärtade.

	Maskulinum	Femininum
Nominativ	<i>lang-er</i>	<i>lang</i>
Ackusativ	<i>lang-an</i>	<i>lang-a</i>
Nominativ	<i>ēn</i>	<i>ēn</i>
Ackusativ	<i>en</i>	<i>ēna</i>
Nominativ	<i>ängin</i>	<i>ängin</i>
Ackusativ	<i>ängin</i>	<i>änga</i>

Figur 19. De fornsvenska paradigmerna för stark böjning i maskulinum och femininum av adjektiv, artiklar och negation (Wessén 1955 [1992]: 103, 104).

Ett av resultaten av undersökningen presenterad i avsnitt 5 var att kvinnonamn som hör till det svaga paradigmerna och att grundformen för svaga femininer som betecknar varelser av honkön (människor och djur med könsdifferentierade beteckningar) oftare har *-a* än *-e* som slutvokal, 97 procent av kvinnonamnen och 66 procent av substantiv som betecknar människor och djur med könsdifferentierade beteckningar. Det är rimligt att knyta detta till mönster till den gamla nominativformen. Vi ser alltså i Urshultsmålet just det samband som Wessén beskrev mellan nominativ och animacitet. Följande generaliseringar kan alltså göras:

- De gamla nominativformerna, d.v.s. grundform på *-a* för svaga femininer, bestämd form på *-an* för svaga femininer och *-n/-en* för starka femininer används i Urshultsmålet typiskt för kvinnonamn och substantiv som betecknar varelser av honkön.
- De gamla ackusativformerna, d.v.s. grundform på *-e* för svaga femininer, och bestämd form på *-na* för såväl svaga som starka femininer används typiskt för substantiv som betecknar inanimata referenter.

Värt att notera är att Wessén förklarar att bestämd form på *-na* började försvinna i riksspråket kring 1450. I Urshultsmålet finns det alltså kvar till långt in på 1900-talet – och, som vi har sett, verkar Urshultsmålet, kanske mer generellt ett litet område därikring, där Småland, Blekinge och Skåne möts, vara det område där formen levt kvar längst. Wesséns notering att referenter som betecknar levande varelser oftare fungerar som subjekt i satser kan tyvärr inte undersökas eftersom materialet innehåller alltför få exempel där den syntaktiska funktionen framgår, men resonemanget förefaller rimligt.

7 Problem

I avsnitt 7 tar jag upp två problem som har dykt upp i materialet. Det första handlar om varför kategorierna inte är ”rena”, d.v.s. varför vi till exempel inte får 100 procent grundformer på *-a* för svaga femininer som betecknar animata varelser med honkön, utan bara cirka två tredjedelar. Därefter diskuterar jag undantag på lexemnivå, mer specifikt feminina substantiv som får traditionellt maskulin morfologi.

7.1 Varför är inte kategorierna ”rena”?

Vi har alltså sett att det finns ett typiskt förhållande mellan animacitet, honkön och kasus nominativ samt mellan inanimacitet och kasus ackusativ. Den fråga som kvarstår är dock viktig: Varför är inte överensstämmelsen bättre? Hur kan vi förklara de många ”undantagen” till huvudregeln, d.v.s. å ena sidan substantiv som betecknar varelser av honkön som har grundformer på *-e*, till och med namn, *Kajse*, *kokeske* ’kokerska’ och *däke* ’flicka’ samt bestämd form på *-na*, t.ex. *däk’na* ’flickan’ och *käring’na* ’kärningen’, och å andra sidan substantiv som betecknar inanimater med grundform på *-a* (svaga femininer) och bestämd form på *-an*, till exempel *bötta* ’bytta’, *kakan* ’brödkakan’ och *jekten* ’gikten’?

Det finns säkerligen ett antal förklaringar till ”avvikelser” av det ovan exemplifierade slaget. Naturligtvis är det så att det språk som finns representerat i det undersökta materialet inte är en ursprunglig eller oblandad dialekt, utan en blandning av riksspråk, regionalspråk och dialekt. Upp-teckningarna har också gjorts under en relativt lång tid, 1943–1980. Denna blandning är förstås även knuten till en språkförändringsprocess som innebär att den gamla dialekten försvinner – eller att dialekten förändras,

hur man nu väljer att betrakta förändringen. I vilken mån det en gång i tiden har funnits en tydligare uppdelning, så att man för personbetecknande ord använde de gamla nominativformerna och för icke-personbetecknande ord ackusativformerna, är omöjligt att ta reda på – det saknas helt enkelt material.

Det är förmodligen också så att materialet speglar olika talares språk, och att det kan ha funnits talare som använde ett äldre system och andra som använde ett yngre. Materialet är hopsamlat från olika talare och olika delar av Urshultsbygden.

Ytterligare en faktor som skulle kunna spela in är att betydelsen hos substantiv är flexibel och att samma substantiv kan användas för referens till en människa eller en sak. Det är till exempel inte helt klart om betydelserna 'snusdosa' och 'flicka' för *dosa* är uttryck för polysemi eller homonymi. Möjligen kan man tänka sig att användningen av *e*-formen för ord som betecknar människor ibland också ger en derogativ klang, som t.ex. i *sakramentskade däke* och *sick'na däke*. Materialet ger dock inget stöd för att en sådan förklaring skulle gälla för alla, eller ens en majoritet av fallen.

Vad man kan säga med utgångspunkt i Urshultsmålet är att övergången från ett tregenussystem till ett tvågenussystem för den icke-pronomiella delen av nominalsyste­met, d.v.s. för substantiven, kan beskrivas som att femininum som grammatiskt genus försvann och togs över av maskulinum – snarare än att femininum och maskulinum slogs samman till ett genus; den speciella *e*-formen för svaga femininer försvann, och vi fick en grundform på *-a*. Den bestämda artikeln på *-na* försvann, och bestämd form förenhetligades till *-n/-en* – som för maskulinum. Kopplingen mellan animacitet och honkön finns dock kvar tydligt i namnen; fortfarande torde det finnas ett tydligt samband mellan obetonat *-a* och kvinnonamn, precis som i standardspråket.

7.2 Undantagen

I 5.3 presenterades ett antal substantiv som hade "felaktig" morfologi, i relation till den genusangivelse som orden har i handböckerna (SAOB, Söderwall och Rietz). I praktiken består de "fel" som blir aktuella i att maskuliner har fått feminin morfologi. Detta utesluter inte att "fel" på andra håll skulle finnas i materialet. Problemet är dock att traditionellt feminina substantiv som "felaktigt" behandlas som maskuliner inte kan skiljas från traditionella femininer som tappar sin feminina böjning i den allmänna genusomvandlingen. Ett "fel" av detta slag kan alltså bara be-

dömas med utgångspunkt i talarens kunskap, och den är omöjlig att ta reda på. En del av de avvikande formerna som jag har hittat (se figur 16), kan ha berott på felaktig förklaring/översättning, där informanten inte har varit uppmärksam på singular och plural, t.ex. *dej'na* 'degen', där man kan tänka sig att "målet" var just 'degarna', men att rapportören fokuserat på den avvikande fonologin. Det finns fem exempel på *deg* med förväntad maskulin bestämdhetsmarkör, *dejen*. Vi kan vidare notera att det finns ett enda exempel på *gård* med *na*-suffix, men åtminstone 12 med förväntad form, *gauren* 'gården' etc. Möjligen är exemplet med *-na* också ursprungligen menat som en plural. Det går naturligtvis inte att ge en säker förklaring för någon av de "avvikande" formerna, men jag kommer att ignorera exempel med bara ett enda fall av en avvikande form. Kvar finns då följande ord:

Modern ordform	Avvikande form	Andra former som återfinns i materialet
<i>balk</i>	<i>balk'na</i> , <i>ko'balk'na</i>	
<i>barm</i>	<i>ba'am'na</i> (2 ggr)	<i>ba'amen</i>
<i>blick</i>	<i>bleck'na</i> (2 ggr) <i>blick'na</i>	
<i>cell</i>	<i>cell'na</i> (2 ggr)	
<i>smed</i>	<i>goll'sme'na</i> (2 ggr) <i>gold'smena</i>	<i>goll'smen</i>
<i>hög</i>	<i>jössel'høj'na</i> , <i>a'aske'høj'na</i>	<i>dynghöjen</i> , <i>jössel'höjen</i>
<i>mat</i>	<i>mat'na</i> (9 ggr)	<i>maten</i> (6 ggr)
<i>sal</i>	<i>matsalna</i> , <i>lövsalna</i>	
<i>snö</i>	<i>snö'na</i> (3 ggr)	<i>snöen</i> (2 ggr), <i>snön</i> (1 ggr)
<i>sömn</i>	<i>sömnna</i> (2ggr)	

Figur 20. Traditionellt maskulina substantiv som i Urshultsmålet har feminin morfologi.

För orden i figur 20, *balk*, *barm*, *blick*, *cell*, *hög*, *mat*, *sal*, *snö* och *sömn* kan vi egentligen bara konstatera att de tycks ha eller ha haft genus femininum i Urshultsmålet.¹⁴ Om detta beror på att talaren eller informanten har "fel" eller att ett genusbyte har skett är omöjligt att säga, eftersom det inte finns något rättesnöre att jämföra med. Til syvende og sidst har ju ett ord helt enkelt det genus som talarna menar att det har.

¹⁴ Ytterligare ett alternativ är att de är bildade i analogi med plurala neutrumformer som *busena* och *barnena*.

8 Konklusion

Syftet med min uppsats är att presentera det nominala böjningssystemet i Urshultsmålet, med utgångspunkt i substantivens genus. Sammanfattningsvis visar genomgången att grammatiskt genus samspelar med de semantiska kategorierna animacitet och sexus – hankön och honkön. Typiskt har animata svaga femininer som betecknar referenter av honkön *-a* i grundform, till exempel *däka* 'flicka', *kväa* 'kviga', *pia* 'piga', medan motsvarande substantiv som betecknar inanimater har *-e* i grundform, till exempel *bonte* 'bunta', *dimme* 'dimma' och *bráske* 'brådska'. På tokennivå hade cirka två tredjedelar av den första kategorin *-a* mot en tredjedel i den andra kategorin. Motsvarande tendens ser vi för bestämd form, där *-an* överväger för animata referenter av honkön, t.ex. *pian* 'pigana' och *däkan* 'flickan' i stället för *-na*. Även hos starka femininer står *-na* som bestämd form starkt, mer så hos inanimata substantiv än hos animata.

Rötterna till den formvariation som är i fokus i undersökningen finns i fornsvenskan. Resultatet av undersökningen visar att Urshultsmålet har en del ålderdomliga drag, där akkusativformer har levt kvar ända in i vår tid.

Källa

Johansson, S. 1980. *Småländsk dialekt: ord och uttryck upptecknade mellan åren 1943–1980*. Södrings förlag, Urshult.

Referenser

- Delsing, L.-O. (2014): "Den stora katastrofen med för- och efterskalv: om kasus-sammanfallet i fornsvenska". Falk, C. & M. Bylin (utg.), *Studier i svensk språkhistoria* 12, Institutionen för nordiska språk, Stockholms universitet, s. 27–46.
- Danell, G. (1905): *Nucköområdet I. Inledning och ljudlära*. Akademisk afhandling. P. A. Norstedt & söner, Stockholm.
- Fornsvensk lexikalisk databas*. (Söderwall, K.F.: *Ordbok öfver svenska medeltids-språket*. Vol. I–III (Lund 1884–1918), Söderwall, K.F.: *Ordbok öfver svenska medeltids-språket*. Supplement. Vol. IV–V (Lund 1953–1973), Schlyter, C.J.: *Ordbok till Samlingen af Sweriges Gamla Lagar* (Saml. af Sweriges Gamla Lagar 13, Lund 1877)). Göteborgs universitet. <https://spraakbanken.gu.se/fsvldb/>.

- Götlind, J. & S. Landtmansson (1940–1950): *Västergötlands folkmål*. Del 4. Formläran. Skrifter utg. av Kungl. Gustav Adolfs Akademien för folklivsforskning 6.
- Hedström, G. (1932): *Sydsmländska folkmål I. Inledning, studier över vokaler i starktonig ställning*. Gleerups, Lund.
- Heltoft, L. (2010): "Paradigmatic structure and reanalysis: from NPs to DPs in Scandinavian". *Acta Linguistica Hafniensia* 42(1), s. 11–25. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/03740463.2010.486912>
- Jensen, E. Skaftø (2007a): "Der var engang en mand – om markeret og umarkeret artikelbrug i moderne dansk og gammeldansk". Jørgensen, H. & P. Widell (utg.), *Det bedre argument. Festskrift til Ole Tøgeby*, Forlaget Wessel & Huitfeldt, & Nordisk Institut, Århus, s. 299–320.
- Jensen, E. Skaftø (2007b): "Om udviklingen af den ubestemte artikel i dansk". Birkelund, M., S. S. Fernández, A. Kratschmer & H. Nølle (utg.), *Ny forskning i grammatik*, Fællespublikation 14, Syddansk Universitetsforlag, Odense, s. 145–162. <https://tidsskrift.dk/nfg/article/view/23822/20900>.
- Jensen, E. Skaftø (2011): *Nominativ i gammelskånsk – afvikling og udviklinger*. Universitets-Jubilæets danske Samfund, København & Syddansk Universitetsforlag, Odense.
- Jensen, E. Skaftø (2016): "Changes in the properties of the noun in Danish – evidence from the indefinite article". Vikner, S., H. Jørgensen & E. van Gelderen (utg.), *Let us have articles betwixt us*, Dept. of English, School of Communication & Culture, Aarhus University, s. 261–280.
- Josefsson, G. (2009): "Sydvästsvensk a-genitiv – en levande relik?" *Arkiv för nordisk filologi* 127, s. 187–235.
- Linder, N. (1867): *Allmogemålet i Södra Møre härad af Kalmar län*. Akademisk afhandling. W. Schultz' boktryckeri, Uppsala.
- Modéer, I. (1946): *Studier över slutartikeln i starka femininer*. A.-B. Lundequist-ska bokhandeln, Uppsala/ Otto Harrassowitz, Leipzig.
- Pamp, B. (1978): *Svenska dialekter*. Natur & Kultur, Stockholm.
- Petersen, K. Thisted (2016a): "Pragmatikkens rolle i et morfologisk funderet genussystem". *Ny forskning i grammatik* 23, s. 199–216. <https://tidsskrift.dk/nfg/article/view/24652/21600>
- Petersen, K. Thisted (2016b): "Fra kasusbrug til artikelbrug i gammelskånsk". *Møde om udforskningen af dansk sprog* 14, s. 317–332. http://projekter.au.dk/fileadmin/projekter/Muds.dk/rapporter/MUDS_14.pdf
- Pettersson, G. (2005): *Svenska språket under sjuhundra år: en historia om svenskan och dess utforskande* (2., [uppdaterade] uppl.). Studentlitteratur, Lund.
- Rietz, J. E. (1867): *Svenskt Dialekt-lexikon: ordbok öfver svenska allmogespråket*. Gleerups, Lund.
- Sjöstedt, G. (1936): *Studier över r-ljuden i sydsandinaviska mål*. Skrifter utgivna genom Landsmålsarkivet i Lund 4. Lund.
- Sjöstedt, G. (1944): "Det nordöstskånska dialektområdet". Ljunggren, K. G. (utg.), *Festskrift till Jöran Sahlgren*, Gleerups, Lund, s. 393–416.

Svenska Akademiens ordbok (SAOB). <https://www.saob.se/>

Swenning, J. (1935): *Folkmålet i Listers härad i Blekinge*. Ljudlära och formlära. Svenska Landsmål B 36, H 3.

Tegnér, E. (1891 [1962]): *Om genus i svenskan*. Nike-tryck, Stockholm.

Wessén, E. (1955 [1992]): *Svensk språkhistoria*. 1. Ljudlära och ordböjningslära. [Stockholm;] Edsbruk: [Institutionen för nordiska språk, Univ.]; Akademi-tryck [distributör].